

Θέαμα και γενοκτονία

Το Μουντιάλ του 2014 και οι Ολυμπιακοί του 2016 στη Βραζιλία

Μερικά λόγια για την κατάσταση στο Ρίο ντε Ζανέιρο από μία αναρχική προοπτική

Το ακόλουθο κείμενο αντανακλά το συλλογικό προβληματισμό διαφόρων ατόμων που συμμετέχουν στην αναρχική κατάληψη Φλορ ντου Ασφάλτου, η οποία βρίσκεται στο μάτι του κυκλώνα των σχεδίων αστικής ανάπτυξης και της ακόλουθης σκλήρυνσης της καταστολής στο Ρίο ντε Ζανέιρο.

Έχει ως στόχο να συμβάλει, από μία αναρχική οπτική, στη διευκρίνιση των διαδικασιών ποινικοποίησης της φτώχειας και της κηρυγμένης κρατικής βίας απέναντι στα κινήματα αντίστασης που εξηγούνται ενάντια σε αυτά τα σχέδια.

Αυτό που λειτούργησε ως κίνητρο για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου έργου είναι η δύναμή του να προσθέσει περισσότερα στοιχεία στις συζητήσεις που έχουν ήδη ξεκινήσει στο Ρίο ντε Ζανέιρο και άλλες πόλεις, έτσι ώστε να δοθεί η ευκαιρία και σε άλλους ανθρώπους, που δεν έχουν ζήσει στο πετσί τους αυτή την πραγματικότητα, να ανασάνουν τελικά λίγο από τον αέρα αυτών των γεγονότων. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία προκύπτει επίσης από την πρόθεση της συνεισφοράς στον κοινωνικό πόλεμο, μιας και οι στρατηγικές της ιεραρχικής εξουσίας εδώ και αιώνες αναπαράγονται και επαναλαμβάνονται σε διαφορετικές περιοχές και χρονικές περιόδους.

Τελικά πιστεύουμε πως αυτό που ζούμε σήμερα εδώ μπορεί να μην είναι τίποτα παραπάνω από ένα προχωρημένο στάδιο της εγγενούς ασθένειας των μεγαλουπόλεων, τουλάχιστον όσον αφορά τα εδάφη που ελέγχονται από το βραζιλιάνικο κράτος.

Θέαμα και γενοκτονία

Το Ρίο ντε Ζανέιρο αποτελεί το μελλοντικό κέντρο διεξαγωγής του Μουντιάλ του 2014 και των Ολυμπιακών αγώνων του 2016 και μια εμβληματική μητρόπολη αναδυόμενη από ένα παραδείσιο και θαυμαστό οικοσύστημα (1). Είναι εδώ όπου σε κάθε σπιθαμή των δρόμων και των γειτονιών φανερώνονται οι εγγενείς αντιθέσεις του βασιλείου του εμπορίου: Απλωμένη σε διάφορες ζώνες της πόλης απαντάται η εκκωφαντική φτώχεια, η βαθιά παρακμή και η ωμή ανυπαρξία διαχείρισης ενώ στον αντίποδα, σε άλλες περιοχές, το λούσο της υγιεινής ντύνει το επιφανειακό σκηνικό προσομοίωσης μιας καταναλωτικής και άνετης ζωής, συνεχώς παρακολουθούμενης από κάμερες και φανερή αστυνόμευση. Αυτός ο τόπος τόσων ιστοριών και τόσων τραυμάτων, γνωστών ως κομμάτι της αποκαλούμενης «γενικής ιστορίας της Βραζιλίας», αποτελεί το πάλκο που εμφανίζεται ο ακραίος χαρακτήρας της πόλης και που μόνο εδώ μπορεί κανείς να τον ζήσει, τουλάχιστον σε αυτή την ένταση.

Σύμφωνα με το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (ΔΑΑ) –συγκριτικό διεθνές μέτρο για την κατάταξη της οικονομικής «ανάπτυξης» σε κάθε τόπο– στην πόλη του Ρίο ντε Ζανέιρο συνυπάρχουν μερικές από τις πιο πλούσιες συνοικίες στον κόσμο, αντίστοιχες των πιο εύρωστων ευρωπαϊκών χωρών, ενώ την ίδια στιγμή πολλές φαβέλες παρουσιάζουν ένα δείκτη ισοδύναμο με αυτόν των πιο φτωχών χωρών της αφρικανικής ηπείρου. Οι ρίζες αυτής της κατάστασης μπορούν να εντοπιστούν στο ότι το Ρίο ήταν πάντα μια πόλη όπου συνυπήρχε ο ακραίος πλούτος και η ακραία φτώχεια, όντας ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια

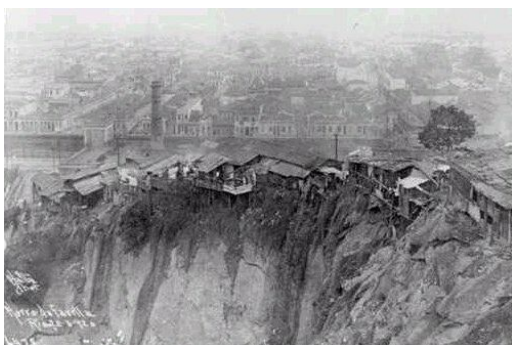
πώλησης απαχθέντων ανθρώπων από την Αφρική ως σκλάβων. Εκτός αυτού, υπήρξε για 12 χρόνια η πρωτεύουσα της πορτογαλικής αυτοκρατορίας και, μετά την «ανεξαρτησία» η πρωτεύουσα του βραζιλιάνικου κράτους ως τα μισά του 20ού αιώνα. Αν πριν οι αντιθέσεις εντοπιζόνταν ανάμεσα στα παλάτια των ευγενών και στις σενζάλας (τρώγλες όπου έμεναν σε μεγάλες ομάδες οι μαύροι σκλάβοι τον καιρό της δουλείας) και στους λοιπούς θύλακες των μαύρων, σήμερα εκδηλώνονται ανάμεσα στις πάμπλουτες γειτονιές –ισάξιες του Μπέβερλου Χιλς– και στις αμέτρητες φαβέλες.

Το φυλετικό ζήτημα είναι αναπόσπαστο συνδεδεμένο με την ιστορία του Ρίο ντε Ζανέιρο. Αν σήμερα υπάρχει μια πολιτική βαρβαρότητας που καταδιώκει αυτή την πόλη, αποτελεί σίγουρα την άμεση διάδοχη κατάσταση του καθεστώτος της σκλαβιάς. Τα δεδομένα μάς πηγαίνουν πίσω στην εποχή του σχηματισμού της αυτόνομης κυβέρνησης και στην ίδια τη συνταγματική ίδρυση του βραζιλιάνικου κράτους. Με την άφιξη της

πορτογαλικής βασιλικής οικογένειας το 1808, συστήθηκε η αστυνομία καριόκα (όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ευρύτερη περιοχή του Ρίο ντε Ζανέιρο), που εκτός από την καταπολέμηση της αντίστασης, η οποία πραγματωνόταν με διάφορους τρόπους (πολιτικούς και πολιτιστικούς, οργανωμένους ή μη), είχε επίσης ως στόχο τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και τον έλεγχο του σκλαβωμένου πληθυσμού στο δρόμο, μέσω της τρομοκράτησης των μαύρων και των φτωχών, μέσω της δημόσιας φυσικής τιμωρίας και των εξαφανίσεων. Η αντίσταση ωστόσο εκφραζόταν ποικιλοτρόπως: με τις άγριες δραπετεύσεις και την ακόλουθη διαμόρφωση των *κιλόμπος (2)*, με την καποείρα, πάλη που γεννήθηκε στο δρόμο και αναπόσπαστο εργαλείο των εξεγερμένων μαύρων, ως τις οργανωμένες εξεγέρσεις καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Η φαβέλα είναι κόρη και εγγονή αυτών των αντιστάσεων, λίκνο υπέροχων πολιτιστικών εκφράσεων όσων κατάγονταν από την Αφρική, προπύργιο όσων δεν διαχώρισαν ποτέ τον αγώνα από το χαμόγελο.

Μόρρου ντα Προβιντένσια, η πρώτη φαβέλα στη Βραζιλία

Οι φαβέλες στο Ρίο ντε Ζανέιρο έχουν την καταγωγή τους στα μέσα του 19ου αιώνα, όταν με το τέλος της δουλείας ένα τμήμα του απελευθερωμένου πληθυσμού μετακινήθηκε προς την ομοσπονδιακή πρωτεύουσα και εγκαταστάθηκε άτυπα σε τοποθεσίες που κατέληξαν να αποκαλούνται φαβέλες.

Το πρώτο μέρος που πήρε το όνομα φαβέλα ήταν το Μόρρου ντα Προβιντένσια (Λόφος της Πρόληψης), που βρισκόταν κοντά στη ζώνη του λιμανιού, στο κέντρο του Ρίο, κατειλημμένο από μαύρους στρατιώτες του βραζιλιάνικου στρατού που επέστρεφαν από τον πόλεμο του Κανούδος και δεν λάμβαναν πλέον μισθό. Χωρίς οικονομικούς πόρους, άρχισαν να κατοικούν το λόφο σε προσωρινά καταλύματα. Ο όρος φαβέλα χρονολογείται από την περίοδο όπου το στρατόπεδο του Κανούδος στην περιοχή της Μπαϊά ήταν στημένο πάνω σε ένα λόφο στον οποίο απαντούσε σε μεγάλους αριθμούς ένα είδος φυτού γνωστού λαϊκά ως φαβέλα ή φαβελέρου. Το ίδιο φυτό βρέθηκε και στο Μόρρου ντα Προβιντένσια, και έτσι ο καταυλισμός ονομάστηκε αρχικά Μόρρου ντα Φαβέλα. Με τον καιρό, ο όρος χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει λαϊκούς οικισμούς. Η φαβέλα, ιδωμένη εντός του αστικού τοπίου, είναι η κληρονόμος των σενζάλας και εμφανίζεται ως η πιο τρανταχτή έκφραση του έντονου διαχωρισμού, της απομόνωσης και των ανθρωπινων

σκουπιδιών στο πλαίσιο ενός καθεστώτος που είχε αντικαταστήσει τη δουλεία με τη μισθωτή σκλαβιά, μιας και οι καιροί ήταν άλλοι και απαιτούσαν άλλες μορφές εκμετάλλευσης.

Από την άλλη, η φαβέλα αποτελεί τον τόπο έκθεσης αντίστασης της μαύρης κουλτούρας, που συνεχίζει να εξελίσσεται μέσω των πολιτιστικών εκφράσεων της σάμπα, της καποέιρα και των θρησκευτικών δοξασιών αφρικανικής προέλευσης (όπως το καντομπλέ και η ουμπάντα), πέρα από το ότι αποτελεί το φυσικό περιβάλλον της αυθεντικής *πονηριάς* (ο λαϊκός όρος *malandragem*, από τη λέξη *malandro*, συμπυκνώνει το σύνολο των θετικά και αρνητικά φορτισμένων συμπεριφορών παραβατικότητας και πονηριάς που χρησιμοποιεί κάποιος για να τα βγάλει πέρα). Γι' αυτό ο μπάτσος καριόκα είναι ο σύγχρονος *καπιτάου ντου μάτου* (αφέντης του δάσους, όρος που περιέγραφε τα κατώτερα στην ιεραρχία κατασταλτικά όργανα την περίοδο της δουλείας, συνήθως απελευθερωμένους σκλάβους που εντάσσονταν στη συνέχεια στις δυνάμεις καταστολής της εποχής), που αντικατέστησε απλά το μαστίγιο με το τουφέκι. Αν παλιότερα η απαξίωση της ζωής μεταφραζόταν στην εικόνα του μαύρου σκλάβου, σήμερα αντανakλάται στις φιγούρες της φαβέλας.

Η τρέχουσα πραγματικότητα

Αυτό που συμβαίνει σήμερα είναι ένας εμφύλιος πόλεμος σε ένα επίπεδο ένοπλων συγκρούσεων στην πόλη, που δεν υπάρχει κάπου αλλού στη Λατινική Αμερική, μεταμφιεσμένος σε «πόλεμο ενάντια στο ναρκεμπόριο». Οι φαβέλες ελέγχονται πάντα από τους ναρκέμπορους ή από τις *μιλίσιας* (3), και πιο πρόσφατα από την αστυνομία, και χρησιμοποιούνται ως πολεμικό οπλοστάσιο για την υπεράσπιση των διαφορετικών περιοχών ελέγχου. Καθημερινά οι σφαίρες πέφτουν σαν το χαλάζι (στο πρωτότυπο η έκφραση που χρησιμοποιείται είναι «σαν ρύζι με φασόλια», τυπικό λαϊκό γεύμα).

Σίγουρα η οικονομική δραστηριότητα στην πόλη βασίζεται στον τουρισμό και χωρίς αμφιβολία το Ρίο είναι μία από τις πλέον τουριστικές πόλεις του κόσμου. Η «θαυμάσια πόλη» είναι γεμάτη θαύματα για όποιον έχει την οικονομική επιφάνεια για να τα καταναλώσει, ενώ η θεαματοποίηση και το φτιασίδωμα είναι απαραίτητα για να διατηρηθεί το αστικό τοπίο φιλικό για αυτά τα άτομα. Αυτή η εικόνα δίνει το έναυσμα μιας διαρκούς και ολοένα αυξανόμενης ποινικοποίησης της φτώχειας, που λαμβάνει χώρα σε διαφορετικά μέτωπα και σε διαφορετικούς τομείς της σημερινής πραγματικότητας, κι είναι μεταμφιεσμένη σε αστική μεταρρύθμιση και βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού. Στην ουσία, δεν πρόκειται παρά για την προώθηση μεγαλομανών οικονομικών σχεδίων από μια

σειρά ανάδοχων φορέων ιδιωτικού δικαίου.

Η κοινωνική πραγματικότητα του Ρίο ντε Ζανέιρο καθιστά όλο και πιο λεπτή τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ των στρατηγικών της κρατικής διαχείρισης εν καιρώ δικτατορίας και δημοκρατίας. Τελικά, τα βασανιστήρια, ο εγκλεισμός και η φυσική εξόντωση (που αναδείχθηκαν κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής δικτατορίας, λόγω της επιβολής τους και σε κομμάτια της μεσαίας τάξης) ήταν πάντα μια πραγματικότητα για τον φτωχό μαύρο που ζει στη φαβέλα. Στην τρέχουσα περίοδο της πολυδιαφημισμένης δημοκρατίας κάνουν όλο και πιο αισθητή την παρουσία τους. Μέσα από τους νέους χειρισμούς της κρατικής κυβέρνησης (στα χέρια του Σέρζιου Καμπράλ Φίλιου/Sérgio Cabral Filho απ' το 2006) και των δημοτικών αρχών (στα χέρια του Εδουάρδου

Πάες/Eduardo Paes απ' το 2009) έχουν εφαρμοστεί διακριτές τακτικές, πρωτοβουλίες που ξεπηδούν από διαφορετικές μπάντες:

- 1) Ο πόλεμος ενάντια στην άτυπη εργασία του δρόμου, που μπροστά σε αυτή την πραγματικότητα αποτελεί μία από τις βασικές εναλλακτικές επιβίωσης για αυτούς που δεν έχουν λεφτά.
- 2) Η ανάκτηση των περιοχών που πριν ελέγχονταν από τους ναρκέμπορους.
- 3) Τα σχέδια αστικής ανάπλασης, όπως η αναζωογόνηση της ζώνης του λιμανιού.
- 4) Η συντριπτική παρουσία ναρκωτικών, όπως το κρακ και πιο πρόσφατα του όξι (οχι, από το oxidado), που ενισχύουν τον κοινωνικό έλεγχο.

Σε όλα τα παραπάνω στοιχεία θα πρέπει να προστεθεί επίσης η εξόντωση του άμαχου πληθυσμού από τα χέρια της αστυνομίας, με τη δικαιολογία των παράπλευρων απωλειών κατά τη διεξαγωγή του υποτιθέμενου πολέμου ενάντια στο ναρκεμπόριο, και οι συχνές μαζικές εκτελέσεις που καμουφλάρονται ως θάνατοι λόγω *αντίστασης κατά της αρχής* (4). Αυτό που συμβαίνει στ' αλήθεια είναι μια σιωπηλή γενοκτονία, που πέρα από το χτύπημα των υποτιθέμενων ομάδων που βρίσκονται στο στόχαστρο, δηλαδή των φατριών των ναρκεμπόρων, πλήττει πάνω απ' όλα το σύνολο του φάσματος των ανθρώπων που βρίσκονται στο μέσο αυτής της σύγκρουσης. Οι αριθμοί θανάτων απ' τα χέρια των αστυνομικών δυνάμεων στο Ρίο ντε Ζανέιρο είναι υπέρογκοι, όπως για παράδειγμα τα τελευταία 3 χρόνια: 611 θάνατοι καταγράφηκαν το 2008, 495 το 2009 και 545 το 2010. Τα νούμερα πλησιάζουν αυτά των θανάτων κατά τη διάρκεια των καταρρακτωδών βροχών που έπληξαν τους λόφους του Ρίο ντε Ζανέιρο, τον Ιανουάριο του 2011, και που χαρακτηρίστηκαν ως «η μεγαλύτερη φυσική καταστροφή» στην ιστορία της Βραζιλίας.

Τα εμετικά τραγούδια της εξύμνησης του πολέμου κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης των δυνάμεων του Τάγματος Ειδικών Επιχειρήσεων (BOPE – στη φωτ.) δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας για την αποστολή αυτού του σώματος: «Ποια είναι η αποστολή σου, μαυροφόρε; Να μπουκάρεις στη φαβέλα και να σπείρεις πτώματα στο χώμα», «Θα μπω λάθρα στη φαβέλα, με το τουφέκι στα χέρια, θα πολεμήσω τον εχθρό, προκαλώντας όλεθρο». Το

BOPE σχεδιάστηκε και εκπαιδεύτηκε για να είναι μια μηχανή καταστροφής και εξόντωσης όσων ζουν στις φαβέλες. Το γεγονός πως το σήμα του είναι μια νεκροκεφαλή δεν είναι απλώς συμβολικό.

Ένα από τα πιλοτικά σχέδια της παρούσας κυβέρνησης, ενταγμένο στη λογική της ανάπλασης και χειραγώγησης της πόλης, είναι οι μακιαβελικού τύπου Μονάδες Ειρηνευτικής Αστυνομίας (UPP). Πρόκειται για αστυνομικές μονάδες που μέσω της μόνιμης εισβολής ανακτούν τον έλεγχο των κοινοτήτων στις οποίες πριν έκαναν κουμάντο οι ναρκέμποροι.

Συμπτωματικά ή όχι, όλες αυτές οι κοινότητες είναι φαβέλες που βρίσκονται σε ζώνες υψηλού οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως η νότια ζώνη και οι ευγενείς περιοχές των βόρειων προαστίων, πέρα από τους υπόλοιπους τομείς οικονομικού και τουριστικού ενδιαφέροντος (5). Οι δυνάμεις των UPP αναδύθηκαν ως η αιχμή του δόρατος του πολέμου ενάντια στο ναρκεμπόριο, σηματοδοτώντας τη στιγμή εκείνη κατά την οποία το κράτος θα έδινε τελικά μια πιο αποτελεσματική και ενεργητική απάντηση. Η μόνιμη παρουσία της αστυνομίας στις κοινότητες της επιτρέπει να δρα με απόλυτη ατιμωρησία (μία άτυπη

κατάσταση εκτάκτου ανάγκης), ενεργώντας με τρόπο οφθαλμοφανώς αντισυνταγματικό, εισβάλλοντας διαρκώς σε σπίτια και τρομοκρατώντας τους κατοίκους. Η ειρωνεία είναι πως σε καμία από τις κοινότητες όπου είναι εγκατεστημένες αυτήν τη στιγμή οι δυνάμεις των UPP δεν αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά το ναρκεμπόριο. Αντίθετα, αν και έχει λιγότερα όπλα (οπότε σημειώνονται και λιγότεροι πυροβολισμοί), το εμπόριο ναρκωτικών διατηρείται ζωντανό και δραστήριο με περισσότερα λαδώματα μπάτσων.

Οι δυνάμεις των UPP είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τη διαδικασία οικονομικού και κοινωνικού *εξευγενισμού* (6) που βρίσκεται σε εξέλιξη στην ευρύτερη περιοχή του Ρίο ντε Ζανέιρο, λειτουργώντας ως προάγγελοι ενός νέου σχεδίου εξυγίανσης των φτωχογειτονιών. Μετά την επέμβασή τους, οι παράνομες ηλεκτροδοτήσεις και υδροδοτήσεις κόβονται, προκαλώντας έτσι εξαρχής μια δραστική αύξηση του κόστους ζωής σε αυτές τις περιοχές και τη συνακόλουθη έμμεση απομάκρυνση του φτωχού πληθυσμού που τις κατοικούσε – ένα είδος σταδιακής έξωσης.

Ήδη στη νότια ζώνη της πόλης, παράγκες νοικιάζονται και πωλούνται σε εξωφρενικές τιμές. Την ίδια στιγμή πραγματώνεται η εγκατάσταση ενός βασικού δικτύου υγιεινής εκεί όπου πριν δεν υπήρχε. Για ποιους προορίζονται όμως αυτές οι «βελτιώσεις»; Λογικά, για τους νέους ξενώνες (ή για άλλου τύπου ιδιωτικές επιχειρήσεις) και για τους νέους θαμώνες της περιοχής: τους τουρίστες και τη μεσαία τάξη.

Αυτές οι επιχειρήσεις μαζικής θανάτωσης, οργανωμένες από το κράτος και τους ιδιώτες συνεργούς του, μπορούν να εφαρμοστούν πλήρως μόνο με τη βοήθεια του αριστερού τους χεριού, δηλαδή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Αποτελώντας τμήμα του σχεδίου περιορισμού των ζημιών, οι ΜΚΟ, αναλαμβάνουν το ρόλο της διείσδυσης στις φαβέλες, μέσω της υλοποίησης χρηματοδοτούμενων πρότζεκτ κοινωνικής ανάπτυξης.

Η παρουσία των ΜΚΟ στις κοινότητες χαρακτηρίζεται με τη σειρά της από αμφισημίες. Ενόσω οι εν λόγω θεσμοί «παρέχουν» κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, στην ουσία της παρέμβασής τους εδράζει εξαρχής ο χαρακτήρας εξομάλυνσης των παραπάνω σχεδίων. Η αποκομιδή κερδών από τις φορολογικές ελαφρύνσεις και τις επενδύσεις των πολυεθνικών, που πολλές φορές συνιστούν τις πηγές της βιωσιμότητάς τους, αλλά και ο ρόλος της χαρτογράφησης και καταγραφής των κατοίκων με τον οποίο είναι επιφορτισμένες, καθιστούν αυτές τις οργανώσεις τούς ρουφιάνους των κοινοτήτων.

Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν τα πιο πρόσφατα κοινωνικά προγράμματα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης για τις αστικές περιοχές που θεωρούνται «περιοχές κινδύνου» (έχοντας ως πιλότο το πρόγραμμα Μείνε Ζωντανή/Fica Vivo).

Σε αυτό το γενικό σκηνικό αντιποίνων και χαρακτηριστικής στρατιωτικής εισβολής εντάσσεται και το Σοκ της Τάξης/Choque de Ordem, μια πρωτοβουλία που ξεκίνησε στις αρχές του 2009 από τον σημερινό δήμαρχο Εδουάρδου Πάες και οργανώθηκε από τη Γραμματεία Δημόσιας Τάξης με τη σύμπραξη διαφόρων οργάνων, όπως η δημοτική, η πολιτική και η στρατιωτική αστυνομία, η Δημοτική Επιχείρηση Καθαριότητας (Comlurb)

και η Γραμματεία Κατοικίας, σε μια συντονισμένη προσπάθεια «ανασύστασης της τάξης στην πόλη». Βασικούς στόχους αποτελούν η αντιμετώπιση των μικροπωλητών, ο διωγμός των αστέγων (εθισμένων ή μη στο ναρκωτικό κρακ) και οι αναρίθμητες εξώσεις κατοικιών που θεωρούνται παράνομες ή παράτυπες, όπως η περίπτωση των καταλήψεων κτηρίων και των φτωχογειτονιών ή τμημάτων τους, που εκδιώκονται γιατί βρίσκονται στο διάβα αυτών των μεταρρυθμίσεων.

Το έργο Πόρτου Μαραβίλια (Θαυμάσιο Λιμάνι)

Το σημαντικότερο από τα τρέχοντα έργα ανάπτυξης του κέντρου της πόλης του Ρίο ντε Ζανέιρο είναι, με σιγουριά, αυτό της αναζωογόνησης της ζώνης του λιμανιού, με το όνομα «Θαυμάσιο Λιμάνι», στα χέρια του μεγαλύτερου ανάδοχου φορέα ιδιωτικού δικαίου στη Βραζιλία.

Με τη σύμπραξη των δημοτικών αρχών, του κράτους, της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των ιδιωτικών συμφερόντων, όλη η ζώνη του λιμανιού ιδιωτικοποιήθηκε και για τα επόμενα 15 χρόνια θα ελέγχεται από τρεις ιδιωτικές εταιρείες. Σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του δημάρχου:

«Ποιο είναι το όνειρο κάθε ιδιωτικής εταιρείας; Να έχει μεγάλα κέρδη σε βάθος χρόνου και χωρίς ρίσκο. Η δημορχεία του Ρίο κάνει πραγματικότητα αυτό το όνειρο για τρεις από αυτές τις εταιρείες: την OAS, την Odebrecht και την Carioca Engenharia, που αποτελούν την κοινοπραξία που θα ελέγχει το Πόρτου Μαραβίλια. Ο ευφυής αυτός ανάδοχος φορέας ιδιωτικού δικαίου δεν μπορεί να ιδωθεί με άλλον τρόπο: πρόκειται για τη μεταβίβαση δημόσιου χρήματος σε τρεις μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες, χωρίς κανένα προφανές πλεονέκτημα για το κράτος».

Το έργο καλύπτει μια έκταση 5 εκατομμυρίων τετραγωνικών μέτρων και έχει ως όρια τις λεωφόρους Πρεζιντέντε Βάργας, Ροδρίγκες Άλβες, Ρίου Μπράνκου και Φρανσίσκου Μπικάλιου, ενώ περνάει μέσα από τέσσερις συνοικίες: αυτές του Σέντρου, του Σάντου Κρίστου, του Σαούδ και του Γκαμπόα. Οι επενδύσεις περιλαμβάνουν τη δημιουργία και την ανάπτυξη μουσείων, την κατασκευή πολυτελών μαρίνων για τα τουριστικά κρουαζιερόπλοια, την κατασκευή μπλοκ κατοικιών για τη μεσαία τάξη, την κατασκευή του μεγαλύτερου ενυδρείου στη Λατινική Αμερική και νέα γραφεία τραπεζών, συμπεριλαμβανομένης της Banco Central.

Η πρώτη φάση της κατασκευής ξεκίνησε το 2009 και συνεχίζεται με την εγκατάσταση υποδομών όπως αυτές του νέου δικτύου ύδρευσης και της ανάπτυξης του Μόρρου ντα Κονσεισάου. Η νέα φάση των έργων ξεκινά το 2011 και περιλαμβάνει την υλοποίηση πιο φιλόδοξων επενδύσεων, όπως η ισοπέδωση του υψώματος της Περιμετρέαλ επί της λεωφόρου Ροδρίγκες Άλβου. Στόχος είναι η περαίωση όλων των κατασκευαστικών έργων μέχρι το 2015.

Στο παρασκήνιο αυτού του έργου διαπράττονται διαδοχικά μια σειρά κατασταλτικών επιχειρήσεων και παραβιάσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Για πολλά χρόνια η ζώνη του λιμανιού υπήρξε μία από τις πιο υποβαθμισμένες και γκρίζες περιοχές της πόλης του Ρίο ντε Ζανέιρο και το θέατρο στο οποίο διαδραματίστηκαν για σχεδόν 4 αιώνες ιστορίες αιματοχυσίας και πολιτικής και πολιτιστικής αντίστασης. Πολλές φορές υπήρξε καταφύγιο για όσους, μέσω της κατάληψης αχρησιμοποίητων κτηρίων, έβρισκαν έναν πρακτικό τρόπο ώστε να λύσουν το ζήτημα της στέγασης. Οι εξώσεις που έπληξαν καταλήψεις στέγης είναι αναρίθμητες, χώρια από την περίπτωση των σπιτιών στην Προβιντένσια, που θα κατεδαφιστούν για να κατασκευαστεί ένα τελεφερίκ.

Στο λόφο της Προβιντένσια υπάρχουν εγκατεστημένες, από τον Απρίλη του 2010, δυνάμεις των UPP για την «ασφάλεια» στη συνέχιση των έργων. Πέρα απ' όλα αυτά, μυστηριώδεις πυρκαγιές χτύπησαν καταλήψεις, κοινότητες (όπως αυτή του Ράτου Μολιάδου/«Μουλιασμένου Ποντικού», στη βόρεια ζώνη) και άτυπες επιχειρήσεις (όπως στην περίπτωση της μεγαλύτερης πιθανώς από αυτές τις πυρκαγιές που κατέστρεψε το παζάρι των μικροπωλητών στο Σεντράλ ντου Μπραζίλ την 26η Απρίλη του προηγούμενου

χρόνου). Είναι εντυπωσιακό πως, παρ' ότι αυτό το παζάρι βρισκόταν πολύ κοντά στην έδρα του Σώματος Στρατιωτικής Πυροσβεστικής του Ρίο ντε Ζανέιρο, η πυροσβεστική καθυστέρησε περισσότερο από μία ώρα να εμφανιστεί. Δεν πρόκειται για μαγικό γεγονός, μιας και οι δημοτικές αρχές σχεδίαζαν εκ των προτέρων την «αναζωογόνηση» της περιοχής.

Στην πράξη, αυτό το έργο δεν είναι τίποτα παραπάνω από έναν από τους άξονες των διαδικασιών καλλωπισμού της πόλης και η προετοιμασία για τις μεγάλες διοργανώσεις που ακολουθούν: το Μουντιάλ του 2014 και τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2016. Όπως σε όλες τις επιχειρήσεις εξυγίανσης, έτσι και σε αυτή την περίπτωση μιλάμε για την αρπαγή μιας ζώνης από τη μεσαία τάξη, μιας περιοχής που πριν ήταν κατειλημμένη από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα.

Η καρηβαρία απαλύνεται με τον ηλίθιο φανατισμό ενός αθλητισμού στην υπηρεσία της διαφήμισης. Ενός αθλητισμού άμεσα συνδεδεμένου με το μάρκετινγκ ενός πολέμου, ο οποίος βάζει στην ημερήσια διάταξη την αποκάλυπτη εξόντωση για χάρη της ολοκλήρωσης των στόχων των κατασκευαστικών εταιρειών και της κτηματομεσιτικής κερδοσκοπίας. Σε ένα μέλλον όχι τόσο μακρινό, μετά τη νάρκωση των παιχνιδιών, θα απομείνει η κληρονομιά των ζητημάτων που εσκεμμένα δεν λύθηκαν, που συσσωρεύτηκαν λόγω της εγκατάλειψης και που μόνο ο κηρυγμένος κοινωνικός πόλεμος μπορεί να επιλύσει.

Από τώρα μέχρι τότε, παίρνουμε θέση: Η άρνησή μας είναι αμείωτη – το μέλλον είναι τώρα.

Η κατάληψη Φλορ ντου Ασφάλτου

«Περιπλανιούνται από το ‘να λιμάνι στ’ άλλο οι καταφρονεμένοι. Μπροστά στις βαριές μηχανές παρατηρούν με κάποια δυσαρέσκεια τα πολλά μάτια ενός μέλλοντος παρατημένου για μετά. Φήμες κατάρρευσης και μέρες πολέμου... στιγμές παθών που σκάφτηκαν στα υπόγεια νησιών και δρόμων. Υπάρχει η προβλήτα του λιμανιού, μα υπάρχουν και τα φανταστικά λιμάνια. Στο χάος του λιμανιού ανεμίζει ένα ξεθωριασμένο μαύρο πανί, μια πειρατική σημαία,

αγριεμένη από τον άνεμο της παλίρροιας και την ταχύτητα των μηχανών... κι είναι γνωστό πως κατά ‘κεί γυρνάνε αυτοί οι αποστάτες. Από λιμάνι σε λιμάνι, “φτύνουν καπνούς από τσιγάρο” – ίσως υπάρχουν πιο πολλά να κάνεις μ’ αυτόν τον τσιγαρόβηχα, απ’ ό,τι με οποιαδήποτε πολιτισμένη ηθική».

(Συλλογικότητα Casa Aberta... οι άρρωστοι πειρατές δεν λένε κουβέντα...)

Ως αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας διαφορετικών ανθρώπων του ελευθεριακού χώρου, καταλήφθηκε στις 17 Οκτώβρη 2006 στη λεωφόρο Ροδρίγκες Άλβες η Φλορ ντου Ασφάλτου, με την πρόταση να σταθεί όχι μόνο ως ένας χώρος συλλογικής διαβίωσης, αλλά και ως χώρος πολιτικής δημιουργίας και αντικουλτούρας. Από τότε διάφορες πρωτοβουλίες και σχέδια ξεπήδησαν στο χώρο, όπως η οργάνωση μιας βιβλιοθήκης, εργαστήρια τέχνης και μεταξοτυπίας και ένα φυτώριο βοτάνων – προσβλέποντας έτσι, μέσα από τις διαφορετικές πρακτικές, σε μια εμπειρία βιωσιμότητας σε μεγαλύτερη αρμονία με τη γη, με τη φροντίδα των μποστανιών και ενός αγροδασικού συστήματος. Στα σχεδόν 5 χρόνια ζωής της, η Φλορ υπήρξε τόπος ανάπτυξης ενός εύρους πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων, από εργαστήρια και συζητήσεις έως γιορτές και παρουσιάσεις μουσικών συγκροτημάτων. Η Φλορ διακηρύσσει δημόσια τη στάση της ενάντια στην

υπάρχουσα πραγματικότητα, ενάντια στις σχέσεις εξουσίας και στις πολιτικές της καταπίεσης, αναδεικνύοντας αφενός την αναγκαιότητα ανάκτησης της ζωής, από εκείνους που δραστηριοποιούνται εντός των κύκλων της, κι αφετέρου τον βιωμένο πόλεμο σε κάθε ελάχιστη στιγμή ύπαρξης.

Οι διάφορες ρήξεις και εναλλακτικές απέναντι σε αυτόν τον κόσμο γίνονται όχι μόνο ως εναλλακτικές αυτές καθαυτές, αλλά επίσης ως αντιπαράθεση, παρέμβαση στην πραγματικότητα και ριζοσπαστική στάση, όντας στο μάτι του τυφώνα. Αυτήν τη στιγμή η κατάληψη μετράει τις μέρες που τις έχουν απομείνει, μιας και βρίσκεται ακριβώς στο σημείο απ' όπου θα ξεκινήσει η νέα φάση των έργων του Πόρτου Μαραβίλια κι είναι ένας από τους επόμενους στόχους των επιθέσεων που προηγούνται των έργων. Επιμένοντας στην απόρριψη του κράτους και των λοιπών κατασταλτικών μηχανισμών, όπως η αστυνομία, δεν συνδιαλεγόμαστε ούτε κάνουμε συμφωνίες. Ακόμα κι όταν λάβαμε υπόψη αυτό το ενδεχόμενο σε μερικές περιπτώσεις, πάντοτε είχαμε κατά νου πως το παιχνίδι των νόμων είναι το παιχνίδι του εχθρού.

Η στρατηγική που χρησιμοποιήσαμε για να αντιμετωπίσουμε την παρούσα κατάσταση ήταν να κινητοποιηθούμε και να μην πέσουμε σε αδράνεια. Υπό αυτό το πρίσμα, οι ανακοινώσεις που κραυγάζουν μέσα από αυτή την κατάληψη εξηγούν τις θέσεις των καταληψιών, προσβλέποντας στη δημιουργία δεσμών αλληλεγγύης που ουρλιάζουν και αντηχούν πιο μακριά από τα φανταστικά όρια του Ρίο ντε Ζανέιρο, μιας και αυτοί οι δεσμοί αλληλεγγύης είναι χωρίς αμφιβολία, σε στιγμές όπως η παρούσα, το καλύτερο οπλοστάσιο των καταπιεσμένων που εξεγείρονται.

(1) Το οικοσύστημα στο οποίο βρίσκεται η πόλη του Ρίο ντε Ζανέιρο είναι αυτό του Ατλαντικού Δάσους, που υπήρξε το δεύτερο σε μέγεθος τροπικό δάσος της Νότιας Αμερικής, καταλαμβάνοντας όλη την παράκτια ζώνη της Βραζιλίας και φτάνοντας μέχρι την Αργεντινή και την Παραγουάη. Σήμερα απομένει μονάχα το 10% αυτού που κάποτε υπήρξε ένα βίωμα. Ακόμα και έτσι, παραμένει ένα από τα οικοσυστήματα του πλανήτη με τη μεγαλύτερη βιοποικιλότητα.

(2) Τα *κίλόμπος* αποτελούν αυτόνομες ζώνες σε διάφορες περιοχές της βραζιλιάνικης επικράτειας, με μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση απογόνων των Αφρικανών σκλάβων εδώ και αιώνες. Αναδύθηκαν ως κοινότητες δημιουργημένες από φυγάδες και εξεγερμένους μαύρους, συνήθως σε περιοχές απομακρυσμένες από την πόλη, αλλά και στην αστική περίμετρο, στήνοντας μια οικονομία επιβίωσης και συντηρώντας μια διαρκή σύγκρουση με το καθεστώς της δουλείας. Το πρώτο και σίγουρα πιο σημαντικό ήταν αυτό του Παλμάρες στη Σέρρα ντα Μπαρρρία, στο Αλαγόας, το οποίο διήρκεσε περισσότερα από 100 χρόνια, ανάμεσα στο 16ο και το 17ο αιώνα. Πολλά από τα κίλόμπος που σώζονται φέρουν την κληρονομιά αυτών των εδαφών, όπως περιγράφεται στις γραπτές πηγές, και νομιμοποιούνται μέσω των αγώνων αυτών των πληθυσμών. Κάποια από τα πρόσφατα έργα ανάπλασης βασίζονται στην κηρυγμένη αδιαλλαξία έναντι αυτών των στοιχείων και των ιστορικών αποδείξεων, ισοπεδώνοντας στην κυριολεξία τις κοινότητες και εκδιώκοντάς τις από τη γη τους, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη αυτές τις γραπτές πηγές και την ιστορία αντίστασης στα κίλόμπος.

(3) *Μιλίσιας* αποκαλούνται οι παραστρατιωτικές ομάδες που αποτελούνται από μπάτσους, πρώην μπάτσους και πυροσβέστες (ανάμεσα σε άλλους), οι οποίες πήραν τον παράνομο έλεγχο σε διάφορες φαβέλες.

(4) Με αυτόν τον τρόπο δικαιολογείται δικαστικά η άσκηση βίας από την πλευρά των μπάτσων. Η εκτέλεση παρουσιάζεται έτσι ως συνέπεια της επιθετικής αντίστασης του «εγκληματία».

(5) Για τη γειτονιά του Κομπλέξου ντου Αλεμάου, όπως και για άλλες φαβέλες, υπάρχουν συγκεκριμένα σχέδια που προβλέπουν την εγκατάσταση τελεφερίκ στις κοινότητες, για να έχουν οι τουρίστες μια πανοραμική εικόνα της περιοχής.

(6) *Gentrification*, «εξευγενισμός» (από την αγγλική λέξη *gentry*, που αποδίδεται στα πορτογαλικά ως *nobreza* και στα ελληνικά ως *ευγενική καταγωγή*): Αστική παρέμβαση μέσω της ανακατάληψης περιοχών, βασισμένη στον «αστικό εξευγενισμό» και στην εκδίωξη των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων, με στόχο την αντικατάστασή τους από τη μεσαία τάξη. Ένας όρος που χρησιμοποιείται πολύ, κυρίως από τα κινήματα αντίστασης, για να περιγράψει αυτές τις επιχειρήσεις είναι αυτός της «εξυγιάνσης», που φανερώνει τον ταξικό χαρακτήρα της κοινωνικής «φασίνας» που εφαρμόζεται με αυτά τα μέτρα. Αυτές οι πολιτικές αστικής ανάπλασης συνοδεύονται από διάφορα άλλα μέτρα που διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητά τους, πολλές φορές με τη μορφή ενός κηρυγμένου πολέμου ενάντια στους φτωχούς πληθυσμούς που κατοικούσαν πριν σε αυτές τις περιοχές – μια πραγματική και ανακινωμένη σφαγή. Κάποιοι αστικοί σχεδιαστές χρησιμοποιούν τον αμφιλεγόμενο και επικίνδυνο όρο της «αναγέννησης». Έτσι, πέρα από τον ταξικό χαρακτήρα, ο όρος περιγράφει την καταφανώς ρατσιστική διάσταση που παίρνουν τα μέτρα ανάπλασης σε μερικές πόλεις. Τα προγράμματα εξευγενισμού είναι τα ίδια με αυτά που οι κυβερνήσεις και οι ιδιώτες συνεργοί τους αποκαλούν «προγράμματα αναζωογόνησης» και που στο Ρίο ντε Ζανέιρο ταυτίζονται με το θηρίωδες Σοκ της Τάξης.

πηγή: dia sem compras